

זכויות היוצרים

(סקירה משפטית)

הקדמה

בגיליון ז' של 'צהר' נכתבו שני מאמרים בנושא זכויות היוצרים (חיים נבון והרב שלמה אישון), ובגיליון ט' כתב הרב שמואל ברוך גנוט מאמר בנושא העתקת קלטות ותוכנות מחשב. מכיון ששאלת ההתייחסות אל חוקי המדינה עלתה בכל המאמרים, ראינו לנכון לתת כאן סקירה קצרה, כדי לתת את הבסיס להבנת החוק הישראלי. סקירה זו אינה מלאה, והערות והארות נוספות תתקבלנה בברכה. כמובן, לא באנו להורות הלכה במאמר זה, אלא לסקור את לשון החוק, כדי לתת לפוסקי ההלכה את היכולת להבין את החוק בתוך מכלול השיקולים ההלכתיים.

א. ספרים וקלטות

התייחסות המחוקק ליצירה ספרותית מופיעה בחוק זכויות יוצרים (1911) בסעיף 2 הדן בהפרת זכות יוצרים. החוק מסייג וקובע ש"טיפול הוגן ביצירה לשם לימוד עצמי, מחקר, ביקורת, סקירה, או תמצית עיתונאית" - אינה הפרת זכויות יוצרים. ההיגיון אומר שאדם הרוצה ללמוד או לחקור קטע מסויים מספר או מאמר, אינו עובר על זכות היוצרים כאשר הוא מצטט מצלם או מעתיק חלק מהיצירה. המחוקק גם מתייחס להעתקת קלטות (בלשון החוק "שעתוק") וקובע בסעיף 3 לפקודת זכות היוצרים שמותר להעתיק קלטת לשימוש ביתי. "לא תהיה זו הפרה של זכויות יוצרים ומבצעים לטבוע או לשעתק יצירה על גבי קלטת לשם שימוש פרטי וביתי שלא למטרות מסחריות".

הערה: ישנו הסדר בחוק הקובע שהמדינה מפצה את בעלי זכויות היוצרים והמבצעים על אובדן הכנסה בגין העתקת יצירותיהם לשימוש פרטי; אבל חשוב להדגיש שהחוק מתיר העתקה לצרכים פרטיים גם במקרים בהם לא שילמה המדינה את התמלוגים!

1. **הערת העורך (נ.א.):** יש להעיר, שאף אם נאמר ש"דינא דמלכותא" אינו מוסמך להתיר דברים שההלכה אוסרת, מסתבר שאם המדינה אכן שילמה תמלוגים למפיק הקלטת תמורת ההעתיקות הפרטיות, אין בסמכותו לאסור עוד את ההעתיקה.

החוק מסייג וקובע שלשימוש מסחרי אינו מתיר העתקת קלטת וזו תהיה הפרת זכות יוצרים. תקליטור (CD) נכנס להגדרת החוק של המונח "קלטת", ולכן אין הבדל בין קלטת לבין תקליטור. אולם, לגבי תקליטור מותר לצרוב, "לשעתק" לצורך ביתי ולהשמיעו אך ורק במערכת סטריאו רגילה, מכיון שהעתקתו לצורך השמעתו דרך נגן התקליטורים או דרך תוכנה להשמעת מוזיקה במחשב הביתי - אסורה.

כדי להבין מדוע אסור להשמיע תקליטור שצרבו דרך נגן התקליטורים שבמחשב נעיין בהגדרת המחוקק למונח "קלטת" ונראה שהגדרתו מוציאה מתחולתו "התקן המיועד לשימוש במחשב", ומכאן שצריבת תקליטור מוזיקלי לצורך שאינו מסחרי אכן מותרת אבל השמעתו דרך "התקן המיועד לשימוש במחשב" - אסורה.

הערה: על גבי ספרים רבים מופיעה הכתובית: "אין לשכפל, להעתיק, לצלם... כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה". אולם מסתבר שאין כאן אלא אזהרה (או הפחדה) מלעבור על החוק, ולא הוספת סייגים שאינם קיימים בחוק. והראיה - שמוציאי הספרים לאור אינם שולחים בלשים מטעמים אל מכוונות הצילום העומדות בספריות של האוניברסיטאות.

ב. תוכנות מחשב

מכאן נבין שהעתקת תוכנת מחשב - שהיא כהגדרת המחוקק, "התקן המיועד לשימוש במחשב", אף אם נעשתה לצרכים פרטיים - מפירה את זכות היוצרים, ואסורה. חשוב לציין שהדין הישראלי אינו עושה אבחנה בין יצירות שנוצרו בישראל ליצירות שנוצרו בחו"ל.

רכישת תוכנה כרוכה בדרך כלל ברכישת רשיון שימוש ותנאים ספציפיים לשימוש. ייתכן שיש בכך משום כריתת חוזה בין רוכש התוכנה למוכר, ועל הקונה לעמוד בתנאים (האוסרים להעתיק את התוכנה או להעמיד אותה לרשות מי שמבקש להעתיקה) מבלי שהדבר יהיה תלוי במה שקבע החוק ביחס לזכויות היוצרים.

וכאן שתי נקודות למחשבה: האחת - ההבדל בין שמיעת תקליטור מוזיקה שבו השימוש וההנאה הם בעצם התוכן הצרוב (שמיעת השיר) ועל כך משלמים כסף, ואילו בתוכנות מחשב עיקר ההנאה הוא מהרשיון ולא מעצם התוכן (התוכנה), מכיון שאת התוכן יכול האדם להשיג בקלות רבה. והשנייה - הרי ידוע לכל שבחלק גדול מן המקרים החברות אינן אוכפות את החוק (ראה לדוג' חברת מייקרוסופט, אשר אולי על בעלי עסקים היא מאיימת או עורכת בדיקות פתע; אבל על המשתמש הפרטי כמעט ולא קיימת אכיפה) ואולי הרישיון הרשום על התוכנה הינו בגדר מס שפתיים:

ג. אמנת WIPO

אמנת הארגון העולמי לקניין רוחני - WIPO משנת 1996 בנושא זכויות יוצרים - מיועדת להתאים את דיני זכויות היוצרים לעידן הדיגיטלי, ואמורה להיכנס לתוקף בעוד כשלושה חודשים; אך מדינת ישראל עדיין לא אישרה אותה. עיקר ההתמודדות של אמנה זו הוא עם היכולת בעידן הדיגיטלי ליצור מעותק אחד אינסוף עותקים זהים למקור בצורתם ובאיכותם, ועם הצורך להגן על היוצר מפני התקדמות זו. הדוגמא הנפוצה לכך היא שדי בכך שהעותק יעמוד לרשות הרבים, באתר אינטרנט או במחשב של אדם המשתמש בתוכנה לשיתוף קבצים, כדי לגרום לכך שכל אדם יוכל 'להוריד' קובץ זה ולפגוע בזכות היוצר. אמנה זו קובעת גם שאספקת מתקן המאפשר תקשורת אינה מהווה עבירה על החוק, ולכן ספק שירות גישה לאינטרנט לא ייחשב כמפר את זכותו של היוצר רק בגלל שאיפשר 'לגולש' להגיע אל היצירה.

הורדת קבצי מוזיקה מהאינטרנט, לכאורה מהווה עבירה על החוק למי ש"שתל" אותם באתר, ואותו יוכלו לעמיד לדין, כי עבר על חוק זכויות יוצרים; אבל האדם הפשוט שהוריד את הקובץ לשימוש הפרטי, נראה שאי אפשר יהיה להעמידו לדין, מכיון שלא עבר על החוק. ובחוקי מדינת ישראל עדיין אין חוק האוסר לסייע לדבר עבירה.

